

HISTORIAN ÄÄNIÄ VAI ÄÄNIÄ HISTORIASTA?

■ Vanhoja suomalaisia äänilevyjä keräävät tietävät, että Parlophon-merkkisessä savi-kiekossa B 36101 levyn a-puolella on näyttelijä Kaarlo Kydön laulama foxtrot *Lintan kengät*. Levy on tehty Berliinissä Parlophon-Odeonin studioilla vuonna 1930, jonne suomalainen laulusolisti oli matkustanut levyttämään paikallisen studio-orkesterin kanssa.

Tuossa levyssä on erikoinen lisämauste musiikin lisäksi: kun kappale on päättynyt, seuraa lyhyt hiljaisuus. Viimeisillä äänilevyn urilla kuulemme jonkun sanovan suomeksi ”*Vissiin se on valmis?*” Ennen kuin levyn ura siirtyy etikettiä ympäröivälle epäkeskolle päättöuralle, ehdimme kuulla vielä jonkun kieltävän saksaksi ”*Nicht herrn Laut!*” Kielto ei tehonnut, sillä nuo äänet ovat tallentuneet pienenä dokumenttina siitä, miten äänilevyjä tehtiin kahdeksankymmentä vuotta sitten.

Tämä erikoinen tarina tuli mieleeni koostessamme Historiallisen Aikakauskirjan tämänkertaista teemanumeroa *Historian äänet*. Pyrimme saamaan teemaan uusia ja yllättäviä näkökulmia, emmekä pettyneet, kiitos oivaltavien kirjoittajiemme. Teemanumeron artikkelit muistuttavat historian äänen moninaisuudesta: äänet voivat olla harkittuja, sattumanvaraisia, valheellisia tai liiankin hyvin tilanteen tallentaneita.

On luonnollista, että puhuttaessa äänen historiasta kaksi ilmiötä, muistitieto ja toisaalta musiikin historia eri muodoissaan korostuvat. Muistitiedon merkitys osana historian tutkimusta on viimeisen vuosikymmenen aikana muuttunut täysin. Käyty keskustelu hävinneiden historiasta ja historian marginaalien oikeudesta omaan historiaansa ovat tuoneet muistitiedon merkityksen

uudella tavalla esiin: sehän on usein keikeinen, joissakin tapauksissa lähes ainoa tapa valaista näitä tutkimuskohteita. Tämä on vaikuttanut väistämättä myös siten, että muistitieto on tullut aikaisempaa merkittävämmäksi osaksi myös perinteisempää historiantutkimusta. Muistitieto on samalla hyväksytty validiksi osaksi historiantutkimuksen lähteitä: lähdekriittisyyttä sek in vain edellyttää, kuten muutkin historian aineistot.

Vaikka muistitiedosta on keskusteltu vakavasti otettavana lähdeaineistona jo vähintään vuosikymmenen ajan, muistitietoon ja haastatteluaineistoihin temaattisesti liittyvät artikkelit eivät kuitenkaan jää yllätyksettömiksi. Saara Tuomaala käsittelee haastattelutilanteessa esiin tulevaa äänellisyttä; niin haastattelun itsessään sisältämiä äänimuistoja kuin itse tallennustilanteen äänimaailmaa. Sofia Kotilaisen artikkeli pohtii puolestaan sitä, miten muistitieto, joka kuvaa jo ihmisiän takana olevia historian tapahtumia, värityy itse asiassa siinä ajassa ja siitä motiivista, jolla se kerätään. Tutkimusaineisto ei ole tässä tapauksessa historiantutkijalle peili todellisuudesta, vaan kuva peilissä olevasta peilistä.

Musiikki asettaa historiantutkimukselle oman haasteensa. Musiikin tekijöiden, heitä ympäröivän aikakauden ja erilaisten teollisten tai kaupallisten mekanismien rekonstruointi on mahdollista, mutta itse musiikista kirjoittaminen onkin jo taitolaji. Ottakaa pa vaikkapa kuunneltavaksenne Dmitri Šostakovitšin *Preludi ja fuuga c-duurissa op.87* ja koettakaa kuvailla sitä tyhjentävästi. Musiikki pitää sisällään paitsi nuotteja ja harmonioita, myös muistoja, ideologioita ja

emootioita: joskus jopa samassa sävelmäsä. Ajatelkaapa tältä kannalta vaikka *Maamme*-, *Solveigin*-, tai *Evakon laulua*. Jukka von Boehmin katsaus Richard Wagnerin *Lobengrinin* viholliskuvien kehittymiseen tämän oopperan saksalaisissa tulkinnoissa kertoo kiinnostavalla tavalla musiikin poliittisista merkityksistä, jotka nekin voivat olla harkittuja tai tahattomia.

Luonnon ja työn äänien lisäksi esi-isiemme yleisimmin kokema äänimaisema oli oletettavasti hiljaisuus. Mekaanisesti tallennettu ihmisen tai soittimen ääni on täyttänyt tätä hiljaisuutta jo yli 130 vuoden ajan. Helposti mukana kulkeva, halpa ja uudelleen äänitettävä c-kasetti oli kenties vasta kuitenkin se innovaatio, joka lopulta rajuisimmin muutti tavallisen kuluttajan musiikkikäyttäytymistä ilmestyessään kauppoihin noin neljäkymmentä vuotta sitten. Musiikkia saattoi ensi kertaa nauhoittaa ja koota itselleen lähes ilmaiseksi. Kaarina Kilpiö ja Heikki Uimonen tekevät historiaa kertomalla Historiallisessa Aikakauskirjassa ehkä ensimmäisen kerran ilmiöstä nimeltä c-kasetti.

Viimeisten vuosikymmenien aikana musiikin kenttä on pirstaloitunut alakulttuuriksi, jotka ovat pitkälti häivyttäneet jaon korkean ja matalan, populaari-, ja klassisen musiikin välillä. Vai onko kyse siitä, että yksi yleisesti hyväksytty (ja kaupallisin mo-

tiivein meille pakkosyöttönä tarjottu) musiikin muoto, valtavirtahevi, vain täyttää kaikki kanavat ja talloo alleen muut musiikin muodot? Vai olisiko oltava vähemmän pessimistinen ja todettava, että tämän kaupallisen kokolattiamaton alla elää suurin osa musiikin kentästä pirstaloituneena ja marginalisoituneena käyttäjäsegmenttiensä mukaan? Onko olemassa ”oikeaa musiikkia,” vai onko sitä ollut olemassakaan? Kari Kallioniemi ja Kimi Kärki kysyvätkin aiheellisesti, onko tietokonepohjaisen musiikin valtaamassa maailmassa enää olemassa musiikin tekemisen autenttisuutta? He yhdistävät artikkelissaan stadionkonsertit ja Baudrillardin todetessaan, että stadionkonsertit ovat musiikissa tapahtuneen yhteiskunnallisen ja mediakulttuurisen muutoksen symboleja. Musiikki on yhä korostetummin ja kaikilla tasoillaan kaupallinen, mutta toivotavasti vielä jollakin tavalla elävä tuote.

Nämä tekstit ovat osaltaan valottamassa meille historian äänien moninaisuutta ja niitä monia näkökulmia, joilla ääntä historiallisena ilmiönä voi lähestyä. Historia koostuu sekä tahallisista että tahattomista äänistä. Kumpiakkin historian tutkija tarvitsee – niin fokstrottia *Lintan kengät* kuin suomalaisen laulajan ja saksalaisen äänitystekniikan levytyksen jälkeen käymää keskustelua.

Marko Tikka